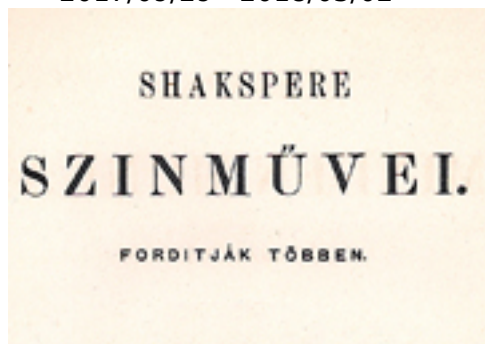

„...legyen eszme- és alakhú, mégis szabad...”

2017/09/29 - 2018/03/02

Kiállítás Shakespeare összes műveinek első magyar kiadásáról az Arany János-év alkalmából. „... (azaz ne szolgálj); tehát vers verssel, ha lehet ugyanannyi sorral, adassék vissza stb. A kiadás 1/16 formátumban, füzetekben, úgy, hogy minden füzet egy kolomposabb drámát és egy ritkábban olvasott színművet tartalmazna, péld.: Othello – Téli regge.”

Kiállítás Shakespeare összes műveinek első magyar kiadásáról az Arany János-év alkalmából

[1]

„... (azaz ne szolgálj); tehát vers verssel, ha lehet ugyanannyi sorral, adassék vissza stb. A kiadás 1/16 formátumban, füzetekben, úgy, hogy minden füzet egy kolomposabb drámát és egy ritkábban olvasott színművet tartalmazna, péld.: Othello – Téli regge. Pazar nyomtatás nem kell, csak mint a lipcsei stereotyp – így olcsóbban adható, s inkább elterjed.” Arany János ezekkel a szavakkal adta meg 1858-ban, egykori nagykőrösi tanártársának, Tomori Anasztáznak az első magyar nyelvű Shakespeare-összkiadás fordításának, szerkesztésének és formájának alapelveit.

52-ik szám 1882.

BUDAPEST, DECEMBER 24.

XXIX. évfolyam.

Közlését feltöltik: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 Ft
POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: félévre... 6 •
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: 1 egész évre 12 Ft
félévre... 6 •
Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: 1 egész évre 6 Ft
félévre... 3 •
Költői előfizetéseket a postaiig meghatározott ártalaj is eszolandó.

LEVÉL

Vasárnapi Ujság szerkesztőjéhez.

Kedves barátom!
Életrajzi adatokat kérsz tőlem abból az alkalomból, hogy kisebb eredeti költeményeim gyűjteménye két kötetben most jelenik meg a Franklin-társulat kiadásában, mely azt jónak látta arcképpemmel is ellátni s te ez arcképet lapodban szintén közölni akarod.

Azt hiszem, nem vázok tőlem sem részletes — s életpályám és sorsom minden változásaira kiterjeszkedő — életrajzot, sem összes irodalmi munkáim czimjegyzékét, melyek nagy része a pillanati szükség vagy igények által hivatott létre s rövid élet után a méltó feledésnek adott át. A mit tőlem kívánsz s a mit adni hajlandó vagyok, némi kommentárral kísérese harminczhat éves költői (pardon! versírói) pályámnak, két kötetes gyűjteményem megvilágítására. Mert verseim közül nem csak azok alkalmiak, melyek bizonyos kijelölt ünnepélyes alkalomra készültek s adattak elő; alig van a két kötetben valami, a mi ne bírna alkalmi, vagy ha jobban tetszik, életrajzi vonatkozással. Von-e ez le valamit becsökből? vagy ad ahhoz valamit? azt hiszem, sem egyik, sem másik. Goethe szerint minden jó vers alkalmi, a miből nem következik ugyan, hogy minden alkalmi vers jó is; de annyi igen, hogy nem minden alkalmi vers rossz is multhatatlanul. Lehet jó is, rossz is — a szerint a mint a külső alkalom (akár országos, akár egyéni), belsővé vált az által, hogy szíve mélyében meghatotta a költőt s a mint ez az alkalom-sugallta érzéseit és eszméit költői alakba tudta önteni, vagy nem.

A ki életemet annyira ismeri mint te, könnyű szerrel meg fogja találni költeményeimben a vonatkozásokat s — remélem — az igazságot is, mely ha magában még nem művészet is, de egyik multhatatlan eleme s lényeges feltétele annak. Így a *Szülőházam* című költemény (I. kötet 163. l.) visszavezet a nagyenyedi kollégium-utczai házhoz, melyben 1829. június 15-kén láttam meg a napvilágot, s melyet a 49-iki pusztulás után romjaiban kelle viszontlátnom. Gyermekkorom s neveltetésem hű képét megtalálhatja olvasóm többi közt a *Karácson* (I. 151.), *Öreg karszék* (II. 133.) s kivált az *Emlékezés apámra* (II. 41.) címűekben. Ez utolsóból kiolvashatja, mily gondnal s szeretettel nevelt, tanított, jöklatott, vezérelt anyám s hogy elmém es

szívem képésének alapját mikép vetette, irányát mikép adta meg s tüzte ki egész életemre. Ha érek valamit s lett belőlem valami: azt én egyedül neki köszönöm; még önmunkássági ösztönömet is, a mire példája által vezetett s azt egészen vérembe csepegtette. Mily döntő szerepet játszott mellette, életemre s jellememre anyám, mily páratlan, gondos, szerető anya (hála égnek, még nem kell mondanom: «volt» — az isten tartsa még soká!) s mily szeretettel és tisztelettel csüngtem kis koromtól fogva, s csüngök rajta öregségemre: azt igazán és őszintén hirdeti neki

szentelt számos versem, melyeknek — mivel sok köztök a nagyon is egyéni — csak kisebb részét vettem föl gyűjteményembe, de így is elegendő arra, hogy belőlök (*Ma hatvan éves* II. 38. *Hosszu óra* II. 88. *Erdélyi ut* 1. 2. II. 226. *Ma hetven éves* II. 254. *Szép öreg asszony* II. 376.) életem e verőfényes oldala kisugározzék.

Ifjuságom szerelmi regénye két fejezetből áll, melyek némileg egymásba fonódnak. Első szerelmem, szinte gyermekül még, azé a kekszemesü, aranyhajú gyermeké volt, ki néhány év múlva — ah oly igen rövid időre! — kezével is

SZÁSZ KÁROLY.

[2]William Shakespeare műveit – elsősorban drámáit – fordították magyarra 1858 előtt is (és persze 1858 után is). A 18. század végén és a 19. század elején az átültetők alapszövegként a német fordításokat és átdolgozásokat használták: Friedrich Schröder vagy August Schlegel *Hamletjét* (Kazinczy Ferenc), Heinrich Beck *Az egymást bosszantókját* (Sok húhó semmiért – Benke József) – csak kettő a sok közül. Az eredeti angol szöveghez először Döbrentei Gábor nyúlt, a *Macbeth* 1830-ban jelent meg, a budai Várszínházban játszó színtársulat 1834-ben adta elő.

A szerb származású Tomori (Teodorovits) Anasztáz, a nagykőrösi református gimnázium matematikatanára – Arany János kollégája – 1854-ben dús örökséghez jutott. Tomori a 19. század 2. fele magyar művelődésének és tudományának megemlékezésre méltó mecénása lett, az első magyar teljes Shakespeare-kiadás kitalálója, elindítója és finanszírozója. Az elvek kidolgozását Arany Jánostól kérte.

[3]Kétségtelen, hogy a Shakespeare-kiadás koncepciójának kitalálója, a munka szakmai tartalmának, biztosítékainak kimunkálója Arany volt. Ez nemcsak Tomorival való levelezéséből világos, hanem abból is, hogy amikor 1860-ban az újjáéledő Kisfaludy Társaság átvette a munka bonyolítását, a kebelében alakult Shakespeare-bizottság előterjesztésében az Arany és Tomori levelezésében kifejtett elképzelések köszönnek vissza, szinte szóról szóra. „[...] az áttevők alak-, anyag-, vagy

„...legyen eszme- és alakhú, mégis szabad...”

tartalomhú fordításra törekedjenek, jambust jambussal, lyrai alakot lyraival adjanak vissza: de úgy, hogy az eszmét, az erőt, a nyelv (különösen a szavalati) gördülékenységét apró formai bibeléssel sehol föl ne áldozzák.”

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi / egész évre 12 ft / POLITIKAI UJDONSÁGOK egyévi / félre — 6 • Csepén a VASÁRNAPI UJSÁG: / egész évre 6 ft / félre — 4 • Csepén a POLITIKAI UJDONSÁGOK: / egész évre 6 ft / félre — 3 • KÜLFÖLDI előfizetőknek a postai díj megfizetését viteldő is eszámolandó.

5-ik szám 1881.

BUDAPEST, JANUÁR 30.

XXVIII. évfolyam.

LÉVAY JÓZSEF.

LÉVAY, kinek összegyűjtött költemenyei, harminczöt éves költői pályájának maradandó becsü emlékeül épen most jelennek meg, költőink azon kised csoportjához tartozik, mely közvetlen a forradalom után, a fölbujzáló rossz poéták meztlábás seregé, a Petőfi-utánzók külsőségeken kapó hada, s a vidéki- és táj-költészet sallangoskodó ellenében a nemzetinek a népies alajján művészi kifejtésére törekedett, s igazi magyarságot választékos formával, hazafias érzést általános és örök-igaz emberivel, s erőt és tartalmasságot finomult ízléssel törekedett egye-síteni.

E Petőfi utáni költői iskola élén nem kisebb ember áll, mint Arany János, ki már 1846-ban megírta ugyan Toldiját s azzal egyszerre a Vörösmarty és Petőfi magaslataira lépett, de a ki lyrai költészete erejét csak a forradalom után fejtette ki, mikor Tompával együtt a legigazabb és legerősebb hangot adta a nemzet fájdalomnak és reményeinek. Kisebb költeményei két kötetében alig van öt-hat darab a forradalom előtről, ugyanannyi a forradalomból; a többi mind az ötvenes évek terméke, abból az időből, melyről épen szólottunk.

Lévay is jóval korábban lépett föl. Ha jól emlékszünk 1844-ben, a Garay Regélőjében «Koszoru» czimű esinos költeményével, melyet csakhamar még kettő követett; s Erdélyi János a fiatalabb költőkről (Petőfi, Tompa, Lisznyai) írt szemléjében már azt írhatta: «Lévay József oly szépen versel, mint társai közül alig valamelyik». De azért Lévay költői munkásságának is a forradalom utáni időre esik a java része; s ő ama költői csoportban, melyről fentebb szólottunk, Arany után az első helyek egyikét foglalja el.

Lévay József 1825-ben november 18-kán született Borsodvármegyében Sajó-Szent-Péteren, becsületes és értelmes magyar földműves — bár nemes — szülőktől, kiket öreg korukban is ép annyira tisztelt és szeretett, mint a jó Petőfi a maga egyszerű szülőit. Meltán; mert tőlök, egyszerű házi körökben kapta első benyomásait, melyek ízlésére, nyelvére, egész pályájára oly nemesítőleg hatottak; s mert a sok gyermekü szülők, fölsímerén e fiukban a nagyobbra hivatott tehetséget, elhatározták őt áldozattal is «kitaníttatni». Elemi iskoláit születése helyén, a gymnasiumot Mis-

kolozon, a jogot Kézmárkon végezte, a hol ez időben tanárkodott Hunfalvy Pál, a kitünő tudós is. Jogyakorlaton Borsod jeles fiánál s nagyhirü követenél, Szemere Bertalannál volt, ki a szép tollu s már is nevesedni kezdő fiatal írórt Pozsonyba is magával vitte az 1847/8-diki országgyűlésre. Itt írta, néhány lángoló hazafias költemény között, Kossuthhoz is szép ódáját. Megalakulván a miniszterium, Szemere Horváth Lajost titkáruul vette maga mellé és Lévayt fogalmazónak nevezte ki miniszteriumába és a hivatalos «Közlöny» mellett alkalmazta, hol journalistikai jártasságot szerzett s a forradalom végeig meg is maradt. Ugyanabban a mi-

niszteriumban fogalmazóskodott egy ideig Arany János is, főkép azért, hogy a Vas Gereben Nép-lapja szerkesztésében tetteles részt vehessen.

A forradalom leveretése szétrobbantott mindent; szétverte az embereket is. A közelet sorompói bezárattván, az irodalom — egyetlen tere a nyilvánosságnak — annál nagyobb fontosságúvá vált s a journalistika lassanként elfoglalta ismét a tért, melyről erőszakkal leszerítették. Lévay, miután egy évnél tovább szülői házában rejtőzött, 1850-ben a Császár Ferencz által alapított Pesti Naplónál nyert alkalmazást mint ujdonságíró; költeményei pedig, előbb Bátor Miklós, aztán saját neve alatt, mind sü-

LÉVAY JÓZSEF.

Közzétett fényképe után.

[4]A fordítók és bírálók körét (minden benyújtott fordítást ketten, Kisfaludy Társaság tagjai, vizsgálták) a korabeli magyar irodalmi élet legjava adta, többek között id. Szász Károly, Greguss Ágost, Lévy József, Rákosi Jenő, Arany László, Szigligeti Ede és Arany János. A megfellebbezhetetlen tekintélyű Arany, akinek fordításait, a *Szentivánéji álmot*, a *Hamletet* és a *János királyt* – bár ő maga kérte – a Társaság bíráló nélkül fogadta el, javításra-szerkesztésre maga kilenc művet vállalt, köztük a sorozatba felvett, korábban született hármat is: Petőfi Sándor *Coriolanusát*, Vörösmarty Mihály *Julius Caesarát* és *Lear királyát*. Bírálatai végtelenül lelkiismeretesek, nemcsak kifogásolt, javasolt is.

Az első kötet (Szentivánéji álom, Othello) 1864-ben, az utolsó (Szonettek) 1878-ban jelent meg. A Shakespeare-drámák új fordításai a következő két évtizedben szinte mind színpadra kerültek. Először a *Szentivánéji álom*, 1864. április 23-án, a Nemzeti Színházban, William Shakespeare születésének 300. évfordulóján. Kiállításunk a kiadás történetét – és ebben Arany János munkáját, szerepét, Shakespeare-fordításait – mutatja be.

Megnyitó: 2017. október 5. 17 óra, Színháztörténeti Tár – Zeneműtár katalógusterében
[A megnyitó eseménye a Facebookon](#) [5]

A kiállítás kurátora: Dr. Rajnai Edit

A kiállítás helyszíne: Országos Széchényi Könyvtár, 1014 Budapest, Budavári Palota F épület, VI. emelet, Színháztörténeti Tár – Zeneműtár katalógustere.

Látogatható 2017. szeptember 29-től 2018. március 2-ig, keddtől péntekig 9.00 és 17.00, szombaton 9.00 és 14.00 óra között.

Olvasójeggyel nem rendelkező látogatóink az időszakos kamarakiállításokat egységesen 400 Ft-os jegy ellenében látogathatják.

[Videó](#) [6]

2018/01/08 - 13:17

Forrás webcím: <https://oszk.hu/kiallitas/legyen-eszme-es-alakhu-megis-szabad>

Hivatkozások:

[1] <https://oszk.hu/sites/default/files/szentivaneji-plakat.jpg>

[2] <https://oszk.hu/sites/default/files/szasz-karoly.jpg>

[3] https://oszk.hu/sites/default/files/gabanyi_shylock.jpg

[4] <https://oszk.hu/sites/default/files/levay-jozsef.jpg>

[5] <https://www.facebook.com/events/1961822257394882??ti=ia>

[6] <https://youtu.be/hMXOIB86ZnY>

[7] <https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/kiallitas-archivum-2016>

[8] <https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek>